YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
12 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa C-85/96,

jonka Bayerisches Landessozialgericht (Saksa) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

María Martínez Sala

vastaan

Freistaat Bayern

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmän soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 1 ja 2 artiklan ja 3 artiklan 1 kohdan sekä 4 artiklan 1 kohdan h alakohdan tulkinnasta, sellaisena kuin asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6) ja muutettuna 30.10.1989 annetulla neuvoston asetuksella N:o 3427/89 (EYVL L 331, s. 1), ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan tulkinnasta (EYVL L 257, s. 2),

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. Gulmann, H. Ragnemalm ja M. Wathelet sekä tuomarit G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, J. L. Murray, D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann ja L. Sevón,

julkisasiamies: A. La Pergola,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

— Martínez Sala, edustajanaan oikeudellisen osaston johtaja Antonio Pérez Garrido, Espanjan suurlähetystö, Bonn,

— Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos Ernst Röder ja saman ministeriön ylempi hallitusneuvos Bernd Kloke,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään oikeudellisen osaston valtionasiamies Luis Pérez de Ayala Becerril,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja Peter Hillenkamp ja oikeudellisen yksikön virkamies Klaus-Dieter Borchardt,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Martínez Salan, edustajanaan Antonio Pérez Garrido, Saksan hallituksen, asiamiehenään Ernst Röder, Espanjan hallituksen, asiamiehenään D. Luis

Pérez de Ayala Becerril, Ranskan hallituksen, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston ulkoasiainsihteeri Claude Chavance, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään barrister Stephen Richards, ja komission, asiamiehenään Klaus-Dieter Borchardt, 15.4.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 1.7.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bayerisches Landessozialgericht on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 2.2.1996 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 20.3.1996, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla neljä ennakkoratkaisukysymystä sosiaaliturvajärjestelmän soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 1 ja 2 artiklan ja 3 artiklan 1 kohdan sekä 4 artiklan 1 kohdan h alakohdan tulkinnasta, sellaisena kuin asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6) ja muutettuna 30.10.1989 annetulla neuvoston asetuksella N:o 3427/89 (EYVL L 331, s. 1), ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan tulkinnasta (EYVL L 257, s. 2).

2 Kysymykset on esitetty Martínez Salan ja Freistaat Bayernin välisessä oikeudenkäynnissä, joka koskee Freistaat Bayernin tekemää hylkäävää päätöstä Martínez Salan lapselleen hakemasta kotihoidontuesta.

Yhteisön oikeussäännöt

3 Asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jäsenvaltion kansalaisen on työntekijänä toisen jäsenvaltion alueella saatava samat sosiaaliset ja verotukselliset etuudet kuin kotimaisten työntekijöiden.

4 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdan i alakohdan mukaan työntekijän käsitteellä tarkoitetaan tässä asetuksessa henkilöä, "joka on pakollisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella vakuutettu yhden tai useamman palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien sosiaaliturvajärjestelmän alan kattaman vakuutustapahtuman varalta". Asetuksen 2 artiklan mukaan asetusta sovelletaan "palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia".

5 Asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "jollei tämän asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltion alueella asuvat henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat jäsenvaltion lainsäädännön mukaan samojen velvoitteiden alaisia ja nauttivat samoja etuja kuin tämän valtion kansalaiset".

6 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee perhe-etuuksia. Asetuksen 1 artiklan u alakohdan i alakohdan mukaan "perhe-etuuksilla tarkoitetaan kaikkia luontois- tai rahaetuuksia, jotka on tarkoitettu perhekustannuksia varten 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitetun lainsäädännön mukaisesti lukuun ottamatta liitteessä II mainittuja erityisiä synnytysavustuksia".

7 Asetuksen N:o 1408/71 liitteessä I olevan I osan "Palkatut työntekijät ja/tai itsenäiset ammatinharjoittajat" (asetuksen 1 artiklan a alakohdan ii ja iii alakohta) C jaksossa "Saksa" todetaan seuraavaa:

"Jos toimivaltainen laitos, joka myöntää perhe-etuuksia asetuksen III osaston 7 luvun mukaisesti, on saksalainen laitos, asetuksen 1 artiklan a alakohdan ii alakohdan mukaan:

a) palkatulla työntekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka on pakollisesti vakuutettu työttömyyden varalta tai henkilöä, joka tällaisen vakuutuksen perusteella saa sairausvakuutuksen nojalla rahaetuuksia tai niihin verrattavia etuuksia;

b) itsenäisellä ammatinharjoittajalla tarkoitetaan henkilöä, joka harjoittaa itsenäisesti ammattia ja on velvollinen:

— ottamaan vanhuusvakuutuksen itsenäisten ammatinharjoittajien järjestelmästä tai maksamaan siihen maksuja, taikka

— ottamaan pakollisen eläkevakuutuksen."

Saksan lainsäädäntö ja sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva eurooppalainen yleissopimus

8 Saksassa kotihoidontuki on maksuihin perustumaton etuus, joka on osa perhepoliittisten toimenpiteiden kokonaisuutta ja joka myönnetään 6.12.1985 annetun *Bundeserziehungsgeldgesetz*in (kotihoidontuesta ja hoitovapaasta annettu laki, BGBl. I, s. 2154; jäljempänä BErzGG) perusteella.

9 BErzGG:n, sellaisena kuin se on julkaistu 25.7.1989 (BGBl. I, s. 1550) ja sellaisena kuin se on muutettuna 17.12.1990 annetulla lailla (BGBl. I, s. 2823), 1 §:n 1 momentissa säädetään, että jokainen, 1) jolla on kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka alueella, jolla lakia sovelletaan; 2) jolla on taloudessaan huollettava lapsi; 3) joka itse hoitaa ja kasvattaa kyseistä lasta; ja 4) joka ei ole lainkaan ansiotyössä tai joka ei ole kokopäiväisessä ansiotyössä, voi hakea kotihoidontukea.

10 BErzGG:n 1 §:n 1 momentin a kohdan mukaan kotihoidontukea hakevilla ulkomaalaisilla on oltava oleskelulupa (Aufenthaltsberechtigung) tai oleskeluun oikeuttava asiakirja (Aufenthaltserlaubnis). Kansallinen tuomioistuin toteaa, että Bundessozialgericht on oikeuskäytännössään vakiintuneesti todennut, että vain sellaisella henkilöllä, joka esittää ulkomaalaisviranomaisten myöntämän asiakirjan, jossa todistetaan virallisesti haltijan oleskeluoikeus etuuteen oikeuttavan kauden alusta alkaen, katsotaan "olevan" oleskelulupa; pelkkä todistus siitä, että hakemus oleskeluluvan saamiseksi on tehty, tai se, että hakija on tällä tavoin saanut luvan oleskella maassa, ei tämän säännöksen mukaan riitä.

11 Euroopan neuvostossa 11.12.1953 tehdyn ja Saksassa vuodesta 1956 sekä Espanjassa vuodesta 1983 voimassa olleen sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 1 artiklan mukaan "sopimuspuolet sitoutuvat alueilla, joihin tätä sopimusta sovelletaan, myöntämään voimassa olevan

lainsäädännön mukaisesti muiden sopimuspuolten kansalaisille, joilla on laillinen oleskeluoikeus ja joilla ei ole riittävää toimeentuloa, saman sosiaali- ja terveydenhuollon samoin edellytyksin kuin omille kansalaisilleen".

12 Tämän yleissopimuksen 6 artiklan a kohdan mukaan "sopimuspuoli ei voi palauttaa toisen sopimuspuolen kansalaista kotimaahansa, jos tällä on sopijapuolen alueella laillinen oleskeluoikeus, ainoastaan sillä perusteella, että kyseinen henkilö tarvitsee apua".

Kansallinen oikeudenkäynti

13 Espanjan kansalainen Martínez Sala, syntynyt 8.2.1956, on asunut Saksassa vuoden 1968 toukokuusta lukien. Hän on ollut ansiotyössä eri työsuhteissa vuodesta 1976 vuoteen 1986 muutamin keskeytyksin ja sen jälkeen yhtäjaksoisesti 12.9.1989—24.10.1989. Sen jälkeen hän on saanut Nürnbergin kaupungilta ja Landratsamt Nürnberger Landilta sosiaaliavustusta *Bundessozialhilfegesetz*in nojalla (sosiaaliavustusta koskeva laki).

14 Toimivaltaiset viranomaiset olivat myöntäneet Martínez Salalle 19.5.1984 asti lähes keskeytyksettä erilaisia peräkkäisiä oleskelulupia. Tämän jälkeen hänelle oli annettu asiakirja, josta kävi pelkästään ilmi, että oleskelulupaan oli haettu pidennystä. Bayerisches Landessozialgericht huomauttaa ennakkoratkaisupyynnössään, että Salan karkottaminen oli mahdotonta sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan, 11.12.1953 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen vuoksi. Salalle myönnettiin 19.4.1994 oleskelulupa, joka päättyi 18.4.1995 ja jota jatkettiin jälleen vuodella 20.4.1995.

15 Tammikuussa 1993, eli aikana, jolloin Salalla ei ollut oleskelulupaa, tämä oli anonut Freistaat Bayernilta kotihoidontukea samassa kuussa syntyneelle lapselleen.

16 Freistaat Bayern hylkäsi hakemuksen 21.1.1993 tekemällään päätöksellä sillä perusteella, ettei hakija ollut Saksan kansalainen eikä hänellä ollut oleskelulupaa eikä oleskeluun oikeuttavaa asiakirjaa.

17 Sozialgericht Nürnberg hylkäsi 21.3.1994 antamallaan tuomiolla Martínez Salan 13.7.1993 edellä mainitusta päätöksestä tekemän valituksen sillä perusteella, ettei Salalla ollut oleskelulupakorttia.

18 Martínez Sala valitti 8.6.1994 tästä tuomiosta Bayerisches Landessozialgerichtiin.

19 Bayerisches Landessozialgericht katsoi, että Salalla oli mahdollisesti oikeus kotihoidontukeen asetusten N:o 1408/71 ja N:o 1612/68 perusteella, ja päätti lykätä ratkaisun antamista esittääkseen yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Oliko Saksassa asuva Espanjan kansalainen, joka oli muutamin keskeytyksin työssä vuoteen 1986 saakka ja sai myöhemmin sosiaaliavustusta liittovaltion sosiaaliavustusta koskevan lain *Bundessozialhilfegesetz*in (BSHG) perusteella, lukuun ottamatta lyhyttä työskentelyjaksoa vuonna 1989, vuonna 1993 edelleen asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tai asetuksen N:o 1408/71 2 artiklassa, luettuna yhdessä 1 artiklan kanssa, tarkoitettu työntekijä?

2) Onko kotihoidontuesta ja hoitovapaasta annetussa laissa (*Gesetz über die Gewährung von Erziehungsgeld und Erziehungsurlaub*; BErzGG) tarkoitettu kotihoidontuki asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettu perhe-etuus, johon Saksassa asuvalla Espanjan kansalaisella on asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdan perusteella samanlainen oikeus kuin Saksan kansalaisella?

3) Onko BErzGG:n perusteella myönnettävä kotihoidontuki asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen etu?

4) Onko BErzGG:ssä säädetty edellytys yhteisön oikeuden mukainen, jos sen mukaan toisen jäsenvaltion kansalaisella on oltava muodollinen oleskelulupa, jotta hänelle voitaisiin myöntää kotihoidontuki, vaikka hän oleskelee laillisesti Saksassa?"

20 Ensin on käsiteltävä toinen ja kolmas kysymys ja vastattava sen jälkeen ensimmäiseen ja lopuksi neljänteen kysymykseen.

Toinen ja kolmas kysymys

21 Kansallisen tuomioistuimen toinen ja kolmas kysymys koskevat sitä, kuuluuko yhteisön oikeuden soveltamisalaan asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettuna perhe-etuutena taikka asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna sosiaalisena etuna BErzGG:ssä säädetyn kotihoidontuen kaltainen etuus, joka myönnetään tietyt edellytykset täyttäville henkilöille automaattisesti ilman henkilökohtaisten tarpeiden yksilöllistä ja harkinnanvaraista arviointia ja joka on tarkoitettu perhekustannusten kattamiseen.

22 Yhteisöjen tuomioistuin on jo yhdistetyissä asioissa C-245/94 ja C-312/94, Hoever ja Zachow, 10.10.1996 antamassaan tuomiossa (Kok. 1996, s. I-4895) todennut, että BErzGG:ssä säädetyn kotihoidontuen kaltainen etuus, joka myönnetään tietyt edellytykset täyttäville henkilöille automaattisesti ilman henkilökohtaisten tarpeiden yksilöllistä ja harkinnanvaraista arviointia ja joka on tarkoitettu perhekustannusten kattamiseen, on rinnastettava asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettuun perhe-etuuteen.

23 Saksan hallitus väittää, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi muuttaa tätä tulkintaa viitaten kirjallisissa huomautuksissaan niihin huomautuksiin, jotka se oli esittänyt edellä mainitussa asiassa, ja niihin, jotka se oli esittänyt asiassa C-16/96, Mille-Wilsmann, pidetyssä istunnossa. Koska Bundessozialgericht oli kumonnut ennakkoratkaisupyyntöä koskevan välipäätöksensä yhdistetyissä asioissa Hoever ja Zachow annetun tuomion johdosta, asia C-16/96 poistettiin rekisteristä 14.4.1997 annetulla määräyksellä.

24 Koska Saksan hallitus ei ole tarkemmin yksilöinyt, mitkä seikat yhdistetyissä asioissa Hoever ja Zachow sen mukaan kaipaavat uudelleen arviointia, eikä se ole esittänyt syitä, joilla tällainen uudelleen arviointi voitaisiin perustella, on todettava, että BErzGG:ssä säädetyn kotihoidontuen kaltainen etuus, joka myönnetään tietyt edellytykset täyttäville henkilöille automaattisesti ilman henkilökohtaisten tarpeiden yksilöllistä ja harkinnanvaraista arviointia ja joka on tarkoitettu perhekustannusten kattamiseen, on asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettu perhe-etuus.

25 Asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa mainitun sosiaalisen edun käsitteen osalta on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se kattaa kaikki työsuhteeseen perustuvat tai siitä riippumattomat etuudet, jotka yleensä myönnetään kotimaisille työntekijöille pääasiallisesti näiden objektiivisen työntekijäaseman perusteella tai pelkästään sillä perusteella, että näiden vakinainen asuinpaikka on jäsenvaltion alueella, jolloin etuuksien ulottaminen koskemaan työntekijän asemassa olevia muiden jäsenvaltioiden kansalaisia on omiaan helpottamaan näiden liikkuvuutta yhteisön alueella (asia 249/83, Hoeckz, tuomio 27.3.1985, Kok. 1985, s. 973, 20 kohta).

26 Riidanalainen kotihoidontuki on etuus, joka myönnetään muun muassa sellaisille työntekijöille, jotka ovat osa-aikaisessa ansiotyössä. Tämä tuki on siis asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen etu.

27 Edellä esitettyyn on lisättävä, että koska asetus N:o 1612/68 on työntekijöiden liikkumisvapauden kannalta soveltamisalaltaan yleinen, asetuksen 7 artiklan 2 kohtaa voidaan soveltaa sellaisiin sosiaalisiin etuihin, jotka kuuluvat samanaikaisesti asetuksen N:o 1408/71 erityiseen soveltamisalaan (asia C-111/91, komissio v. Luxemburg, tuomio 10.3.1993, s. I-817, 21 kohta).

28 Kansallisen tuomioistuimen toiseen ja kolmanteen kysymykseen on siis vastattava, että BErzGG:ssä säädetyn kotihoidontuen kaltainen etuus, joka myönnetään tietyt edellytykset täyttäville henkilöille automaattisesti ilman henkilökohtaisten tarpeiden yksilöllistä ja harkinnanvaraista arviointia ja joka on tarkoitettu perhekustannusten kattamiseen, kuuluu yhteisön oikeuden asialliseen soveltamisalaan asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettuna perhe-etuutena ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna sosiaalisena etuna.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

29 Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee sitä, onko jäsenvaltion kansalaista, joka asuu toisessa jäsenvaltiossa, jossa hän on ollut ansiotyössä ja saanut sen jälkeen siellä sosiaaliavustusta, pidettävä asetuksessa N:o 1612/68 tai asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna työntekijänä.

30 Aluksi on muistettava, että BErzGG:n mukaan kotihoidontuen myöntäminen edellyttää muun muassa sitä, ettei henkilö ole ansiotyössä eikä kokopäiväisessä

ansiotyössä. Tällä edellytyksellä rajoitetaan niiden henkilöiden lukumäärää, joilla on oikeus saada kotihoidontukea ja joita on pidettävä yhteisön oikeudessa tarkoitettuina työntekijöinä.

31 Lisäksi on mainittava, että työntekijän käsite ei ole yhteisön oikeudessa aina samansisältöinen, vaan se vaihtelee kulloinkin sovellettavan oikeudenalan mukaan. Näin EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 käytetty työntekijän käsite ei ole välttämättä sama kuin EY:n perustamissopimuksen 51 artiklassa ja asetuksessa N:o 1408/71.

Työntekijä perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68

32 Perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettuna työntekijänä on pidettävä henkilöä, joka suorittaa määrätyn ajanjakson aikana toisen hyväksi ja tämän valvonnan alaisena tehtäviä, joista hänelle suoritetaan vastike. Vaikka henkilö menettää asemansa työntekijänä sen jälkeen kun työsuhde on päättynyt, ei kuitenkaan pidä unohtaa, että työsuhteen lakkaamisella on määrättyjä työntekijäasemaan perustuvia vaikutuksia ja että työtä tosiasiassa hakevaa henkilöä on myös pidettävä työntekijänä (ks. vastaavasti asia 66/85, Lawrie-Blum, tuomio 3.7.1986, Kok. 1986, s. 2121, 17 kohta; asia 39/86, Lair, tuomio 21.6.1988, Kok. 1988, s. 3161, 31—36 kohta ja asia C-292/89, Antonissen, tuomio 26.2.1991, Kok. 1991, s. I-745, 12 ja 13 kohta).

33 Lisäksi on muistettava, että silloin kun tietyn jäsenvaltion kansalainen on ollut työssä toisessa jäsenvaltiossa ja oleskelee siellä pysyvästi saatuaan eläkkeen, hänen perillisensä eivät 21 vuotta täytettyään säilytä oikeuttaan asetuksen N:o 1612/68 7 artiklaan perustuvaan yhdenvertaiseen kohteluun vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisten sosiaalisten etujen osalta, heitä ei enää pidetä työntekijän huollettavina lapsina eikä heillä ole työntekijän asemaa (asia 316/85, Lebon, tuomio 18.6.1987, Kok. 1987, s. 2811).

34 Kansallinen tuomioistuin ei ole esillä olevassa tapauksessa toimittanut riittävästi tietoja seikoista, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin voisi vahvistaa, onko edellä esitetty huomioon ottaen henkilöä, joka on pääasian kantajan asemassa, pidettävä perustamissopimuksen 48 artiklassa tai asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettuna työntekijänä esimerkiksi sen vuoksi, että tämä hakee työtä. Näin ollen tämä jää kansallisen tuomioistuimen selvitettäväksi.

Työntekijä asetuksessa N:o 1408/71

35 Asetuksen N:o 1408/71 2 artiklan mukaan asetusta sovelletaan palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia, sekä heidän perheenjäseniinsä.

36 Näin ollen henkilöä on pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna työntekijänä sillä perusteella, että hänellä on vaikka vain yhden vakuutustapahtuman varalta joko pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus jossakin asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a kohdassa mainitussa yleisessä taikka erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä työsuhteen olemassaolosta riippumatta (ks. vastaavasti asia 182/78, Pierik II, tuomio 31.5.1979, Kok. 1979, s. 1977, 4 ja 7 kohta; yhdistetyt asiat 82/86 ja 103/86, Laborero ja Sabato, tuomio 9.7.1987, Kok. 1987, s. 3401, 17 kohta).

37 Komissio katsoo tällä perusteella, että kantajaa on pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna työntekijänä pelkästään siksi, että hänellä on ollut Saksassa pakollinen eläkevakuutus, ja koska sosiaaliavustuksista vastaava laitos on vakuuttanut Salan ja tämän lapset sairauden varalta ja koska Sala on suorittanut vakuutukseen liittyvät vakuutusmaksut.

38 Ranskan hallitus on istunnossa esittänyt vastaavasti, että kantajaa voitiin pitää yhteisön sosiaaliturvasäännöksissä tarkoitettuna työntekijänä, koska tämä on kuulunut — ja kuuluu ehkä vieläkin — tavalla tai toisella johonkin Saksan eläkejärjestelmään.

39 Saksan hallitus toteaa kuitenkin, että asetuksen N:o 1408/71 liitteessä I olevan I osan C jakson (Saksa) mukaan työntekijänä voidaan pitää vain henkilöä, joka on pakollisesti vakuutettu työttömyyden varalta, tai henkilöä, joka tällaisen vakuutuksen perusteella saa sairausvakuutuksen nojalla rahaetuuksia tai niihin verrattavia etuuksia.

40 Komissio on lisäksi istunnossa painottanut, että yhdistetyissä asioissa C-4/95 ja C-5/95, Stöber ja Piosa Pereira, 30.1.1997 annetussa tuomiossa (Kok. 1997, s. I-511) asetettiin kyseenalaiseksi kanta, jonka mukaan vakuutus yhdenkin asetuksessa N:o 1408/71 säädetyn vakuutustapahtuman varalta riittää, jotta henkilöä voidaan pitää työntekijänä.

41 Tältä osin on huomattava, että yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Stöber ja Piosa Pereira, ettei mikään estä jäsenvaltioita myöntämästä lapsilisiä ainoastaan sellaisille henkilöille, jotka kuuluvat määrätyllä vakuutusjärjestelmällä perustettuun yhteisvastuulliseen yhteisöön, joka on tässä tapauksessa ammatinharjoittajien vanhuusvakuutusjärjestelmä.

42 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdan ii alakohdassa viitataan liitteessä I olevan I osan C jaksoon "Saksa", jonka mukaan vain sellaisia henkilöitä, jotka on pakollisesti vakuutettu työttömyyden varalta tai jotka saavat tällaisen vakuutuksen perusteella tai sairausvakuutuksen nojalla rahaetuuksia tai niihin verrattavia etuuksia, voidaan pitää asetuksen N:o 1408/71 III osaston 7 luvun mukaisesti myönnettävien perhe-etuuksien kannalta saman asetuksen 1 artiklan a kohdan ii alakohdassa tarkoitettuina palkattuina työntekijöinä (asia C-266/95, Merino García, tuomio 12.6.1997, Kok. 1997, s. I-3279).

43 Kuten tämän säännöksen sanamuodosta voidaan havaita, liitteessä I olevan I osan C jaksossa yksilöidään tai rajoitetaan asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a kohdan ii alakohdassa tarkoitettua palkatun työntekijän käsitettä ainoastaan saman asetuksen III osaston 7 luvun mukaan myönnettävien perhe-etuuksien kannalta.

44 Koska mikään asetuksen III osaston 7 luvun säännöksistä ei koske pääasian kantajan asemassa olevaa henkilöä, liitteessä I olevan I osan C jaksoa ei voida soveltaa, minkä vuoksi kantajan asetukseen N:o 1408/71 perustuva työntekijäasema on määriteltävä vain tämän asetuksen 1 artiklan a alakohdan ii alakohdan perusteella. Tällainen henkilö voi siis nauttia työntekijäasemaan liittyvistä oikeuksista, jos on voitu osoittaa, että hänellä on pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus vaikka vain yhden vakuutustapahtuman varalta asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdassa mainitussa yleisessä tai erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä.

45 Koska ennakkoratkaisupyynnössä ei ole riittävästi selostettu seikkoja, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin voisi ottaa huomioon kaikki pääasian ratkaisun kannalta olennaiset seikat, kansallisen tuomioistuimen asiaksi jää päättää siitä, kuuluuko pääasian kantajan kaltainen henkilö perustamissopimuksen 48 artiklan ja asetuksen N:o 1612/68 tai asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan.

Neljäs ennakkoratkaisukysymys

46 Kansallisen tuomioistuimen neljäs kysymys koskee sitä, onko yhteisön oikeuden vastaista se, että jokin jäsenvaltio edellyttää muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta virallisen oleskelulupakortin esittämistä kotihoidontuen saamiseksi.

47 Kysymys perustuu olettamukseen, jonka mukaan pääasian kantajalle on myönnetty oikeus oleskella kyseisessä jäsenvaltiossa.

48 Riidanalaisen kotihoidontuen saaminen edellyttää BErzGG:n mukaan, että hakijalla, joka täyttää kaikki muut aineelliset edellytykset, on oltava kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka Saksan valtion alueella.

49 Toisen jäsenvaltion kansalainen, jolle on myönnetty oikeus asua Saksan valtion alueella ja joka asuu siellä, täyttää tämän edellytyksen. Hän on tältä osin samassa asemassa kuin Saksassa asuva Saksan kansalainen.

50 BErzGG:ssä säädetään kuitenkin, että riidanalaisen etuuden saamiseksi "kaikilla ulkomaalaisilla", muiden jäsenvaltioiden kansalaiset mukaan lukien, on oltava Saksan kansalaisista poiketen määrätyntyyppinen oleskeluun oikeuttava asiakirja. On kiistatonta, ettei pelkkä todistus oleskeluluvan hakemisesta riitä, vaikka tällaisesta todistuksesta voidaankin todeta, että oleskelu on laillista.

51 Kansallinen tuomioistuin toteaa lisäksi, että "tällaisen [oleskeluun oikeuttavan asiakirjan] myöntämisen viivästymisellä pelkästään hallinnollisista syistä loukataan Euroopan unionin kansalaisten oikeuksien ydinsisältöä".

52 Vaikka yhteisön oikeus ei estäkään jäsenvaltiota edellyttämästä sen alueella laillisesti asuvilta muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta sitä, että näillä on aina hallussaan oleskeluoikeuden osoittava asiakirja, kunhan tämä sama velvollisuus kohdistuu sen omiin kansalaisiin heidän henkilötodistustensa osalta (ks. vastaavasti asia 321/87,

komissio v. Belgia, tuomio 27.4.1989, Kok. 1989, s. 997, 12 kohta ja asia C-24/97, komissio v. Saksa, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2133, 13 kohta), kyseessä ei ole välttämättä sama tilanne silloin, kun jäsenvaltio asettaa kotihoidontuen saamisen pakolliseksi edellytykseksi sen, että muiden jäsenvaltioiden kansalaisilla on oleskeluun oikeuttava asiakirja, jonka myöntäminen kuuluu valtion viranomaisille.

53 Oleskeluoikeuden tunnustamisen kannalta ajatellen on lisäksi muistettava, että oleskelulupakortti on vain toteava ja todistava (ks. vastaavasti asia 48/75, Royer, tuomio 8.4.1976, Kok. 1976, s. 497, 50 kohta). Oikeudenkäyntiasiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että riidanalaisen etuuden myöntämisen kannalta lupa-asiakirja on oikeutta perustava.

54 Tästä seuraa, että jäsenvaltio loukkaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se edellyttää riidanalaista tukea tai vastaavaa etuutta hakevalta toisen jäsenvaltion kansalaiselta sellaisen asiakirjan esittämistä, joka on luonteeltaan oikeutta perustava ja jonka kyseisen jäsenvaltion omat viranomaiset myöntävät, kun minkään vastaavan asiakirjan esittämistä ei edellytetä valtion omilta kansalaisilta.

55 Perustamissopimuksen soveltamisalalla ja oikeuttavien perustelujen puuttuessa tällaista eriarvoista kohtelua on pidettävä EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa kiellettynä syrjintänä.

56 Istunnossa Saksan hallitus myönsi, että BErzGG:ssä asetettua edellytystä voitiin pitää perustamissopimuksen 6 artiklassa tarkoitettuna eriarvoisena kohteluna, mutta esitti, että pääasian tosiseikat eivät kuuluneet perustamissopimuksen asialliseen eivätkä henkilölliseen soveltamisalaan, minkä vuoksi pääasian kantaja ei voi vedota tähän perustamissopimuksen määräykseen.

57 Asiallisen soveltamisalan osalta viitataan ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen annettuihin vastauksiin, joista selviää, että pääasiassa riidanalaisena oleva kotihoidontuki kuuluu kiistatta yhteisön oikeuden asialliseen soveltamisalaan.

58 Henkilöllisen soveltamisalan osalta todetaan, että jos kansallisen tuomioistuimen on ensimmäiseen kysymykseen annetussa vastauksessa mainittujen arviointiperusteiden mukaisesti pidettävä pääasian kantajaa perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 tai asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna työntekijänä, riidanalaisen kohtelun eriarvoisuus on perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan vastaista.

59 Komissio väittää, että siinä tapauksessa, ettei kantajaa olisi pidettävä mainittuna työntekijänä, kantajalla on joka tapauksessa 1.11.1993 alkaen eli Euroopan unionista tehdyn sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen EY:n perustamissopimuksen 8 a artiklaan perustuva oleskeluoikeus, koska artiklan mukaan "jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jollei tässä sopimuksessa määrätyistä tai sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu". EY:n perustamissopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan unionin kansalainen on jokainen, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus.

60 On kuitenkin huomattava, että sellaisessa tapauksessa, josta pääasiassa on kysymys, ei tarvitse tutkia sitä, voiko asianomainen henkilö vedota 8 a artiklaan saadakseen uuden oleskeluoikeuden kyseisessä jäsenvaltiossa, koska on selvää, että hänellä oli jo oikeus oleskella maassa, vaikka oleskelulupakorttia ei ollutkaan myönnetty.

61 Pääasian kantaja kuuluu unionin kansalaisuutta koskevien perustamissopimuksen määräysten henkilölliseen soveltamisalaan, koska hän on laillisesti jossakin toisessa jäsenvaltiossa asuva jäsenvaltion kansalainen.

62 Ei pidä unohtaa, että perustamissopimuksen 8 artiklan 2 kohdassa unionin kansalaisuuteen liitetään sopimuksessa määrätyt oikeudet ja velvollisuudet, eli myös perustamissopimuksen 6 artiklassa määrätty oikeus olla joutumatta kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kohteeksi perustamissopimuksen asiallisella soveltamisalalla.

63 Näin ollen Euroopan unionin kansalainen, joka asuu pääasian kantajan tavoin laillisesti vastaanottavan jäsenvaltion alueella, voi vedota perustaissopimuksen 6 artiklaan kaikissa niissä tilanteissa, jotka kuuluvat yhteisön oikeuden asialliseen soveltamisalaan, myös silloin kun jäsenvaltio viivyttelee tai kieltäytyy kokonaan myöntämästä hänelle etuutta, joka myönnetään kaikille laillisesti tässä jäsenvaltiossa asuville henkilöille, sillä perusteella, että asianomaisella henkilöllä ei ole asiakirjaa, jota ei edellytetä kyseisen jäsenvaltion omilta kansalaisilta ja jonka myöntäminen voi viivästyä tai joka voi kokonaan jäädä saamatta valtion viranomaisten toiminnan vuoksi.

64 Koska tällainen eriarvoinen kohtelu kuuluu siis perustamissopimuksen soveltamisalaan, sitä ei voida pitää perusteltuna. Kyseessä onkin välittömästi kantajan kansalaisuuteen perustuva syrjintä, eikä yhteisöjen tuomioistuimelle ole esitetty minkäänlaisia syitä, joiden perusteella eriarvoista kohtelua voitaisiin pitää perusteltuna.

65 Neljänteen kysymykseen on siis vastattava, että yhteisön oikeudessa ei sallita sitä, että jäsenvaltio edellyttää muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta, joilla on oikeus oleskella sen alueella, valtion viranomaisten myöntämän virallisen oleskelulupakortin esittämistä kotihoidontuen saamiseksi, kun valtion omilta kansalaisilta edellytetään vain sitä, että heillä on kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka tämän jäsenvaltion alueella.

Oikeudenkäyntikulut

66 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan, Espanjan, Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Bayerisches Landessozialgerichtin 2.2.1996 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) *Bundeserziehungsgeldgesetzissä* säädetyn kotihoidontuen kaltainen etuus, joka myönnetään tietyt edellytykset täyttäville henkilöille automaattisesti ilman henkilökohtaisten tarpeiden yksilöllistä ja harkinnanvaraista arviointia ja joka on tarkoitettu perhekustannusten kattamiseen, kuuluu yhteisön oikeuden asialliseen soveltamisalaan sosiaaliturvajärjestelmän soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 ja muutettuna 30.10.1989 annetulla neuvoston asetuksella N:o 3427/89, 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitettuna perheetuutena ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna sosiaalisena etuna.

2) Kansallisen tuomioistuimen asiaksi jää päättää siitä, kuuluuko pääasian kantajan kaltainen henkilö perustamissopimuksen 48 artiklan ja asetuksen N:o 1612/68 tai asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan.

3) Yhteisön oikeudessa ei sallita sitä, että jäsenvaltio edellyttää muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta, joilla on oikeus oleskella sen alueella, valtion viranomaisten myöntämän virallisen oleskelulupakortin esittämistä kotihoidontuen saamiseksi, kun valtion omilta kansalaisilta edellytetään vain sitä, että heillä on kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka tämän jäsenvaltion alueella.

Rodríguez Iglesias Gulmann Ragnemalm Wathelet

Mancini Moitinho de Almeida Kapteyn

Murray Edward Puissochet

Hirsch Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä toukokuuta 1998.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti